



## A New Project in Indexing Islamic Sciences

Morteza Motaqi Nejad<sup>1</sup>

Received: 22/06/2020

Accepted: 29/10/2020

### Abstract

Indexing the content of Islamic science resources is one of the most important things that needs to be done; What's more, due to the vastness of time and information, reaching all the content that plays a role in judgments is considered impossible for a person without a profile. This article, which is based on the library research method and is based on description and analysis, describes the following conditions for the method of indexing the resources of Islamic sciences. 1. Complete adherence to the term. 2. Use the full term. 3. Do not use terminology. 4. Not using idiomatic terms. 5. The criterion for combining indexes should be the unity of the subject and nothing else. 6. Based on knowledge, indexes should be stored, not based on books. 7. Do not use common terms. 8. The index of a science should be included in the term of the same science. 9. Mention the author's name in the indexes. In addition, a critical look has been given to the indexing method of the Research Institute of Islamic Information and Documents, which critiques include: 1. The use of analytical terms. 2. Use of idiomatic terms. 3. Use of referential terms 4. Failure to mention the author's name in the indexes. 5. Save the indexes based on the book 6. Use common terms to store. 7. Save indexes in unrelated science terms

### Keyword

Terminology, Indexing, Complete Terminology, Indexing of Islamic Sciences Sources, Inflectional Term, Reference Term.

---

1. Assistant Professor, Faculty of Islamic Information and Documents Management, Islamic Sciences and Culture Academy, Qom, Iran. m.motaqinejad@isca.ac.ir

---

\* Motaqi Nejad, M. (2020). A New Project in Indexing Islamic Sciences. Scientific- promotional Biannual Journal of *Theology & Islamic Knowledge*, 2(3). pp. 102-122. Doi: 10.22081/jikm.2021.58040.1037



## طرحی نو در نمایه‌سازی علوم اسلامی

مرتضی متقی‌نژاد<sup>۱</sup>

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۰۴

### چکیده

نمایه‌سازی محتویات منابع علوم اسلامی از ضروری‌ترین کارهایی است که باید انجام بگیرد؛ چه اینکه به جهت گستردگی زمانی و اطلاعاتی، رسیدن به تمام محتوا که نقشی در نسبت‌ها و قضاوت‌ها دارد، بدون نمایه، برایش شخص کاری غیرممکن است. این مقاله که با روش تحقیق کتابخانه‌ای انجام شده و براساس توصیف و تحلیل است، برای رسیدن به اهدافی که در نمایه‌سازی ذکر شده، شرایط ذیل را برای روش نمایه‌سازی منابع علوم اسلامی، بیان کرده است: ۱. پیروی کامل از اصطلاح‌نامه‌ها؛ ۲. استفاده از اصطلاح کامل؛ ۳. از اصطلاحات اشاره‌ای استفاده نشود؛ ۴. استفاده نکردن از اصطلاحات عطفی؛ ۵. ملاک ترکیب نمایه‌ها، وحدت موضوع باشد نه چیز دیگر؛ ۶. نمایه‌ها براساس دانش ذخیره شوند نه براساس کتاب؛ ۷. از اصطلاحات مشترک استفاده نشود؛ ۸. نمایه مربوط به یک علم زیرمجموعه اصطلاح همان علم قرار گیرد؛ ۹. ذکر نام مؤلف در نمایه‌ها، در ضمن نگاهی نقادانه هم به روش نمایه‌سازی پژوهشکده اطلاعات و مدارک اسلامی شده است که براساس واژه‌ها و موضوعات کنترل شده با استفاده از منابع معیار از قبیل اصطلاح‌نامه‌ها به سرانجام رسیده است. نقدها عبارت‌اند از: ۱. استفاده از اصطلاحات تجزیه‌ای؛ ۲. استفاده از اصطلاحات عطفی؛ ۳. استفاده از اصطلاحات اشاره‌ای؛ ۴. عدم ذکر نام مؤلف در نمایه‌ها؛ ۵. ذخیره نمایه‌ها براساس کتاب؛ ۶. استفاده از اصطلاحات مشترک برای ذخیره؛ ۷. ذخیره نمایه‌ها در اصطلاحات علوم غیرمرتبط.

### کلیدواژه‌ها

اصطلاح‌نامه، نمایه‌سازی، اصطلاح کامل، نمایه‌سازی منابع علوم اسلامی، اصطلاح عطفی، اصطلاح اشاره‌ای.

۱. استادیار پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران.  
m.motaqinejad@isca.ac.ir

■ متقی‌نژاد، مرتضی. (۱۳۹۹). طرحی نو در نمایه‌سازی علوم اسلامی. دوفصلنامه علمی - ترویجی مدیریت دانش اسلامی، ۲(۳)، صص ۱۰۲-۱۲۲.  
Doi: 10.22081/jikm.2021.58040.1037

## مقدمه

نمایه‌ها از مهم‌ترین ابزارهای مؤثر در شناسایی، سازماندهی، بازیابی و اشاعه اطلاعات‌اند. نمایه‌ها با گردآوری، ذخیره‌سازی و اشاعه اطلاعات منتشرشده در کتاب‌ها، مجله‌ها و مانند آن، ضمن آسان کردن روند اطلاع‌رسانی در جامعه، سبب ماندگاری اطلاعات، افزایش دسترس‌پذیری به اطلاعات و تداوم اثربخشی و تأثیرگذاری پژوهش‌های پیشین می‌شوند. نمایه‌ها رابطه دوسویه‌ای با پژوهش دارند؛ بدین معنا که رونق و گسترش هر یک به رشد و تعالی دیگری کمک می‌کند (نوروزی، ۱۳۸۹، صص ۳۰-۳۱).

نمایه خوب نتیجه یک فرایند دقیق فکری، شامل درک مفهوم و موضوعی است که نویسنده می‌خواهد بگوید و همچنین شامل تعیین کسی است که مطلب برای وی نوشته شده است (کلیوند و کلیوند، ۱۳۸۵، ص ۱۱۲). مردم اطلاعات را در صورتی که مشکلات و دردهای آن بیش از نداشتن آن باشد، نمی‌خواهند یا استفاده نخواهند کرد؛ به تعبیر دیگر هرگاه مشکلات و دردهای کسب اطلاعات برای استفاده‌کننده بیشتر از مشکلاتی باشد که از به‌دست آوردن آن اطلاعات ناشی می‌شود، ترجیح می‌دهند از نظام بازیابی اطلاعات استفاده نکنند (ویسمان، ۱۳۸۳، ص ۱۸).

پرسش اساسی این است آیا نمایه‌سازی در شناسایی، سازماندهی، بازیابی و اشاعه اطلاعات، ضرورت به شمار می‌آید یا خیر و اینکه بهترین روش برای استخراج هوشمند اطلاعات منابع اسلامی، ذخیره و بازیابی آن از طریق نمایه‌سازی کدام است.

پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی بیش از بیست سال به نمایه‌سازی مباحث مطرح در منابع علوم اسلامی پرداخته است؛ ولی به جهت نارسابودن در تنظیم و تنسيق اهداف پیش‌گفته که براساس استقرا و جستجو در نمایه‌های مرتبط با علوم، مشهود است و در بدنه مقاله به آنها اشاره شده است، بایسته بود طرحی جدید ارائه و در حد امکان، نواقص آن روش نیز یادآور شود؛ چه اینکه روشن کردن زوایای گوناگون موضوع «سازماندهی اطلاعات منابع علوم اسلامی» که سالیانی است در قلمرو

اصطلاح‌نامه‌نویسی و نمایه‌سازی عنوان شده، می‌تواند پرده از بسیاری از مشکلات در دسترسی به اطلاعات منابع موجود با سابقه بیش از هزار سال بردارد.

## ۱. مفهوم‌شناسی

### ۱-۱. نمایه‌سازی

«نمایه» (Index) از مصدر «نمودن» یا «نماییدن» به معنای نشان‌دادن، نمایش‌دادن و راهنمایی کردن است (نوروزی و ولایتی، ۱۳۸۹، ص ۱۹). در حوزه علم اطلاعات و کتابداری طبق استاندارد ایزو ۵۹۶۳، عمل توصیف یا شناسایی محتوای موضوعی یک مدرک را نمایه‌سازی گویند. در واقع ثبت و ضبط محتوای اطلاعاتی مدارک با استفاده از روش‌های گوناگون به منظور سازماندهی اطلاعات به قصد آسان‌شدن بازیابی را نمایه‌سازی گویند (سن ویل، ۱۳۵۶)؛ به عبارت دیگر در واقع نمایه خط ارتباطی و راهنمای دستیابی به اطلاعات ریز، بین منابع اطلاعاتی و استفاده‌کننده یا کاربر است.

### ۲-۱. اصطلاح‌نامه

#### ۱-۲-۱. تعریف اصطلاح

«اصطلاح، واژه کنترل‌شده و سازه لفظی یک مفهوم از دانش خاص است. این معنا فراگیرتر از اصطلاحات خاص رایج در علوم می‌باشد» (رحمانی و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۳).

#### ۲-۲-۱. تعریف اصطلاح‌نامه (Thesaurus)

«تزاروس یا اصطلاح‌نامه، مجموعه اصطلاحات استانداردشده در یک حوزه معرفتی است که فهرستی از واژه‌های کلیدی و کاربردی آن حوزه را ارائه می‌دهد و روابط سلسله‌مراتبی، مترادف و وابستگی بین مفاهیم را به نمایش می‌گذارد و از نظر ساختاری، گنجینه واژگان کنترل‌شده و سازمان‌یافته از مبحث خاص دانش بشری است؛ به عبارت دیگر اصطلاح‌نامه، کلیدواژه‌های نظام‌دار و فشرده‌ترین صورت چکیده‌های خلاصه‌شده

که حامل اطلاعات حداکثری با کلمات حداقلی است و به عنوان بهترین وسیله جهت ذخیره و بازیابی اطلاعات آن حوزه به کار می‌رود» (رحمانی و همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۳).

## ۲. ضرورت نمایه‌سازی اطلاعات منابع اسلامی

نسبت دادن یک نظر به یک شخص یا صدور حکم فقهی، اخلاقی، کلامی و مانند آن، همان طوری که باید برای درستی و نادرستی آنها دلیلی وجود داشته باشد؛ همچنین باید جستجوی کامل انجام گیرد تا یقین پیدا شود تمام مطالب، دیدگاه‌ها و ادله مرتبط دیده شده است؛ یعنی همان طوری که «استفراغ وسع» برای به دست آوردن حجت در حکم شرعی (نووی، بی تا، ج ۱، صص ۴۱-۴۲؛ آخوند خراسانی، ۱۴۱۵ق، ج ۲، ص ۴۲۲) در دانش فقه لازم و ضروری است، این کار در تمام علوم - چه به لحاظ نسبت دادن اقوال به افراد یا به یک مذهب و چه به لحاظ احکام و دستورهای اخلاقی، کلامی و مانند آن که نیاز به بررسی جامع دارد - واجب و حتمی است و چگونگی و مقدار بررسی در گرو قدرت بر دسترسی به اطلاعات منابع اسلامی است و این دسترسی به لحاظ زمان فرق می‌کند. امروزه با بررسی چند کتاب و چند دیدگاه، جستجوی کامل حاصل نخواهد شد؛ چه اینکه محتویات علوم اسلامی در ده‌ها هزار کتاب در کتابخانه‌ها و نرم افزارهای متفاوت ذخیره شده‌اند و به جهت ارتباط داشتن محتویات و مباحث کتاب‌ها با یکدیگر، رسیدن به قضاوت درباره یک نسبت و صدور حکم از مجموع کتاب‌ها با گستردگی آنها، برای یک انسان با عمر محدود کاری غیرممکن است و جستجوی لفظی، به جهت اتکای آن بر لفظ واحد بدون معنا و ارتباط مفهومی و نادیده گرفتن الفاظ و کلمات مشابه و نیز به جهت عدم دخالت فهم انسان در گزینش موضوعات از جامعیتی که اطمینان آور باشد و تحصیل استفراغ تام نماید، برخوردار نیست؛ به عبارت دیگر جستجوی لفظی (برای بازیابی و دسترسی به متن) از جامعیتی که از فواید نمایه‌سازی است، برخوردار نیست. جامعیت یعنی برطرف کردن مجموع نیازمندی‌ها که در چند مسئله متبلور است: الف) جامعیت در خواستن: چون در نمایه از اصطلاح‌نامه استفاده می‌شود. اصطلاح مناسب به جهت خود واژه و به جهت ارتباطی که با اصطلاحات دیگر دارد، به شخص کمک

می‌کند که درخواستش را چگونه و با چه واژه‌ای طلب کند؛ به عبارت دیگر اصطلاح‌نامه برآیند ذهن، منابع و نوشتار جمعی است که حاکم و جهت‌دهنده ذهن فردی خواهد بود.

ب) جامعیت در استخراج: مقدار استخراج مطالب در گرو درخواست دقیق و هدایت‌شونده است که این با وجود اصطلاحات مناسب و جامع امکان‌پذیر است؛ به عبارت دیگر همه کتاب‌ها، دیدگاه‌ها، تمامی الفاظ مترادف و مشابه حتی تشابه معنایی با فهم حداقل دو کارشناس (محقق و کنترل‌کننده - روشی که هم‌اکنون در پژوهش‌کنده اطلاعات و مدارک اسلامی در جریان است) - را در هر بحث علمی استخراج می‌کند و در نهایت چون همه مطالب در دسترس قرار گرفته، جامعیت در ارائه نیز محقق می‌گردد و جستجوی و بازیابی آنها از طریق واژه‌ها و اصطلاحات متعارف امکان‌پذیر است که هیچ‌کدام از موارد پیش‌گفته در جستجوی لفظی برای رسیدن به متن مورد نظر وجود ندارد. افزون بر این، ایجاد سرعت و سهولت در بازیابی اطلاعات براساس توصیفگرها (شناسه<sup>۱</sup> یا توصیفگر<sup>۲</sup> کلیدواژه مرجحی است که نمایه‌ساز آن را به منزله موضوع یا یکی از موضوعات مدرک انتخاب می‌کند و جزء اصلی مدخل را تشکیل می‌دهد. مدخل‌ها براساس شناسه‌ها مرتب می‌شوند) و سازماندهی اطلاعات به قصد بازیابی سریع و آسان مدارک از امتیازات نمایه‌سازی در قبال جستجوی لفظی است.

می‌توان این نکته را هم از جمله ویژگی‌های نمایه‌سازی دانست که نمایه‌سازی در تولید و بازپروی علم و نوآوری نقش دارد؛ چه اینکه نوآوری یعنی به‌کارگیری داشت‌ها و توانایی‌های ذهنی براساس تحلیل و ترکیب مفاهیم برای رسیدن به یک فکر و مفهوم جدید که این ارزش در هر مجموعه‌ای از نمایه‌ها که در یک بحث و زیرمجموعه یک اصطلاح استخراج شده وجود دارد؛ یعنی بعد از تحقق یک بلوک واژه با نمایه‌هایش اولاً فهم جدیدی ارائه می‌دهد که این آگاهی غالباً بدون نمایه‌ها وجود

1. Heading

2. Descriptor

ندارد. افزون بر این جایگاه علمی آن بحث را در آن دانش به نمایش می گذارند در اینکه چه مقدار کم کار شده است و نیاز به تکمیل دارد و چه بحث‌هایی اضافی دارد و نیاز به پالایش و چه مقدار از علوم دیگر استفاده شده است که نیاز به آسیب‌شناسی یا ارزش‌گذاری دارد؛ به‌ویژه نقش و جایگاه متقابل علوم در فهم مطالب را می‌توان ارزیابی کرد؛ بنابراین حجیت یک قضاوت یا نسبت یا حکم در گرو جستجوی کامل و جستجوی کامل در گرو بررسی تمامی اطلاعات منابع اسلامی و آن هم امروزه از طریق نمایه‌سازی حاصل است؛ از این‌روی می‌توان گفت همه مطالب پیش‌گفته به‌نوعی در ضرورت نمایه‌سازی محتویات منابع اسلامی نقش دارند.

### ۳. طرح پیشنهادی برای طراحی نمایه‌سازی محتویات منابع علوم اسلامی

قبل از بیان طرح پیشنهادی چند نکته نیاز به یادآوری است:

یک. هدف اصلی نمایه‌سازی این است که کاربر و جستجوگر را به مطلوب مورد نظر که در متن و منبع وجود دارد، رهنمون سازد (کلیندو و کلیندو، ۱۳۸۵، ص ۱۴)؛ از این‌روی برای اینکه کاربر دقیق‌تر یک مفهوم یا یک موضوع را بازیابی کند و از ریزش اطلاعاتی برخوردار نباشد، نمایه‌ساز برای تحقق این هدف گاهی از یک اصطلاح (اعم از اعلام، تالگان و اصطلاح متعارف علمی) و گاهی هم از چند اصطلاح و واژه‌ای که با هم ترکیب شده‌اند، استفاده می‌کند تا جستجوگر به‌طور دقیق و بدون ریزش اطلاعات به درخواست مورد نظر رهنمون شود؛ از این‌روی می‌توان گفت موضوع در اصطلاح‌نامه با موضوع در نمایه‌سازی متفاوت است. موضوع اصطلاح‌نامه‌ای می‌تواند یک کلمه باشد مانند «بیع» یا چند کلمه مانند «زکات اموال» که از دو کلمه تشکیل شده است؛ ولی موضوع نمایه‌ای گاهی موضوعات پیش‌گفته اصطلاح‌نامه را دارا است؛ یعنی نمایه می‌تواند یک کلمه باشد مانند اصطلاح «آینده» که تمایه آن هم واژه آینده است (آینده: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه عمومی) یا دو کلمه باشد مانند اصطلاح «زبان دین» که نمایه آن هم زبان دین آمده است (زبان دین، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه مسایل جدید کلامی). چنان‌که ملاحظه می‌کنید

اصطلاح با نمایه یکی هستند، اگرچه لغو و خلاف قاعده است؛ به جهت اینکه هدف، اطلاع‌رسانی به کاربر است که از طریق نگارش اصطلاح حاصل است؛ از این‌روی آدرس دو تا نمایه باید به اصطلاح‌نامه اضافه و نمایه‌ها حذف شوند. پژوهشکده مدیریت و مدارک اسلامی به جهت سیاست خاص این کار را انجام داده است؛ ولی غالباً نمایه‌ساز از ترکیب دو موضوع اصطلاح‌نامه‌ای یا بیشتر برای نشان‌دادن یک بحث استفاده می‌کند مانند «رابطه پرداخت مالیات با پرداخت خمس» که از سه اصطلاح رابطه (اصطلاح چک‌لیستی)، پرداخت مالیات (اصطلاح فقهی) و پرداخت خمس (اصطلاح فقهی) و حرف ربط (با) تشکیل شده است. به این قسم، نمایه موضوعی ترکیبی گفته می‌شود.

دو. چون مفردات این‌گونه نمایه‌ها از طریق اصطلاح‌نامه انتخاب می‌شوند؛ از این‌رو تنها راه جستجو عبارت نمایه‌ها، اصطلاحاتی هستند که در اصطلاح‌نامه موجودند؛ یعنی کاربر از طریق اصطلاح به نمایه می‌رسد و از طریق نمایه به متن مورد نظر هدایت می‌شود. سه. جستجو برای رسیدن به متن کتاب یا مقاله و مانند آن از دو طریق صورت می‌گیرد: الف) از طریق جستجوی لفظی؛ در این صورت اگر درخواست با یک کلمه یا بیشتر صورت گیرد، متن مورد نظر به نمایش درمی‌آید. این روش تنها فایده‌اش این است که می‌تواند جایگزین نمایه‌سازی شود و از هزینه‌های هنگفت نمایه‌سازی جلوگیری کند؛ ولی چون از جامعیت و مانعیت برخوردار نیست، اطمینان لازم در قضاوت‌ها، نسبت‌ها و بیان احکام را برآورده نمی‌کند و اینکه با چه واژه‌ای درخواست را انجام دهیم، از قبل در جستجو پیش‌بینی نشده است؛ از این‌روی اصطلاح‌نامه‌ها جایگزین جستجوی متنی شده‌اند. ب) جستجو از طریق اصطلاح‌نامه انجام می‌گیرد که در این صورت تنها از طریق یک اصطلاح می‌توان جستجو را انجام داد. برای جستجویی که از ترکیب دو اصطلاح یا بیشتر بخواهد محقق شود، تاکنون برنامه‌ای کامل و بی‌نقصی نوشته نشده است.

چهار. این طرح می‌تواند همه اطلاعات منابع علوم اسلامی را (هزاران متن و کتاب از قرن اول هجری تا به زمان ما) را در یک شبکه گسترده نمایه‌سازی کند.



پنج. اشکالاتی که متوجه روش نمایه‌سازی (در بیان اشکالات به روش آنها اشاره خواهد شد) پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی می‌گردد، اگرچه با یک یا دو مثال توضیح داده می‌شود، در واقع این فکر، روشی است که هزاران نمایه براساس آن ساخته شده است.

برای رسیدن به اهدافی که در نمایه‌سازی ذکر شده است، شرایط ذیل لازم است:

### ۳-۱. پیروی کامل از اصطلاح‌نامه

در اخذ اصطلاحاتی که نمایه از آنها ساخته می‌شود، از اصطلاح‌نامه پیروی شود، چه در انتخاب اصل موضوع و چه در کیفیت نگارش. در انتخاب اصل موضوع:

### ۳-۱-۱. از اصطلاح کامل باید استفاده شود

اصطلاحی که گویای یک موضوع بحثی و اولین چیزی است که برای جستجو به ذهن خطور می‌کند، اصطلاح کامل است؛ برای مثال اگر در بحث «بیع چوب»، اصطلاح‌نامه همین ترکیب را به‌عنوان یک اصطلاح پیشنهاد داده است، باید نمایه‌ساز از این اصطلاح در ساخت نمایه استفاده کند، مانند بیع چوب برای بت‌سازی (حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۲۲)؛ از این‌رو استفاده از تجزیه اصطلاحات (اصطلاح تجزیه‌ای) قابلیت اطلاع‌رسانی ندارد؛ مانند اصطلاح «بیع» که نمایه‌های «دیدگاه ابن‌ادریس (۵۴۳ - ۵۷۸ق) درباره بیع چوب برای بت‌سازی (حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۲۲)، احادیث بیع چوب برای بت‌سازی» (حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۲۳) را پیشنهاد داده‌اند (بیع، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) و مانند اصطلاح «چوب»؛ که نمایه‌های «نقش علم بایع در بیع چوب برای بت‌سازی (حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۲۲) و احادیث بیع چوب برای بت‌سازی» (حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۲۳) (چوب، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) را به آن ضمیمه کرده‌اند.

چنان که ملاحظه می‌کنید نمایه‌های «بیع چوب» یا در زیر مجموعه بیع قرار گرفته‌اند و یا در زیر مجموعه چوب که این کار چند اشکال دارد: یک. اصطلاح نامه هیچ وقت برای بیان یک موضوع از اصطلاح تجزیه‌ای استفاده نکرده است. این کار خلاف روش اصطلاح نامه است. دو. غالباً کاربران با موضوع کامل یعنی واژه بیع چوب درخواست خود را انجام می‌دهند؛ در حالی که در زیر مجموعه «بیع چوب» هیچ نمایه‌ای وجود ندارد؛ چون نمایه‌ها یا ضمیمه بیع هستند یا ضمیمه چوب. سه. اگر واژه بیع را از متعلق و مصادیق آن جدا کنیم و تمام نمایه‌های بیع، متعلق و مصادیق آن را زیر مجموعه بیع قرار دهیم و با توجه به حجم زیاد کتاب‌ها در طول پانزده قرن و دیدگاه اندیشمندان درباره آن موضوعات، اگر کاربر بخواهد راجع به بیع چوب تحقیقی انجام دهد، اولین چیزی که به ذهنش می‌رسد، بیع چوب یا خرید چوب است. چون هیچ نمایه‌ای به همراه ندارد، اصطلاح «چوب» یا اصطلاح «بیع» را در مرحله دوم انتخاب می‌کند؛ پس با حجم انبوهی از نمایه‌هایی که مربوط به چوب یا بیع است، روبه‌رو می‌شود. گاهی به دهها هزار نمایه می‌رسد (از حاصل ضرب هزاران فعل بشری با چوب یا هزاران بیعی که انسان‌ها می‌توانند انجام دهند و دیدگاه‌های متفاوتی از فقها که در طول تاریخ راجع به آن افعال مطرح شده است). پیدا کردن بیع چوب در بین این همه نمایه‌ها آسان‌تر از جستجوی لفظی در برنامه‌های نرم‌افزاری نخواهد بود که شاید به مراتب سخت‌تر خواهد بود؛ چون در اینجا بدون ابزار باید جستجو را انجام دهد؛ در حالی که در جستجوی لفظی با ابزار هوشمند سر و کار دارد. چهار. چرا در همه اصطلاحات مانند «سرقه زکات»، «خمس زکات» و هزاران اصطلاح دیگر از روش تجزیه استفاده نشده است؟ این ناهماهنگی توجیهی ندارد.

و مانند اصطلاح «مشترک» که نمایه‌های (احکام مشترک بین جوهر و عرض) و (عدم حجیت استدلال غیرمباشری در گزاره‌های اخباری به سبب نداشتن معیار مشترک و اسباب مختلف) ضمیمه آن شده است (مشترک، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح نامه علم منطق). بدیهی است در نمایه اول «احکام مشترک» و در نمایه دوم «معیار مشترک» اصطلاح است و واژه «مشترک» در جایگاه خودش اصطلاح است

ولی در این نمایه‌ها هرگز، بلکه از طریق تجزیه از آن استفاده شده است.

همچنین مانند واژه «اسلامی» که نمایه‌های (مفهوم رشد در اصطلاح اسلامی)، (دانشمندان اسلامی)، (قوانین اسلامی) و (زیبایی‌های نهج‌البلاغه از منظر اندیشمندان اسلامی و غیراسلامی) به آن مرتبط شده است (اسلامی، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه عمومی). بی‌شک در تمامی موارد بالا واژه «اسلامی» اصطلاح نیست، بلکه با مضاف اصطلاح است. در این نمایه‌ها از تجزیه آن استفاده شده است. در نمایه‌های پژوهشکده هزاران اشتباه از این نوع در علوم گوناگون قابل پی‌جویی است.

### ۳-۱-۲. در نگارش، هدف اصلی نمایه‌سازی کمک به جستجوگر است

راه رسیدن به این هدف این است که در نمایه‌سازی، اصطلاحاتی انتخاب شوند که از نظر نگارش با اصطلاح‌نامه هماهنگ باشند. پژوهشکده مدیریت اطلاعات در اصطلاح «شرایط» نمایه‌های (شرایط و جوب خلع از نگاه فقهای شیعه) و (شرایط طلاق خلع نزد فقهای شیعه) (شرایط، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) را اخذ کرده است. درحالی‌که پیشنهاد اصطلاح‌نامه برای این بحث واژه «شرایط خلع» (پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) است که هیچ نمایه‌ای به همراه ندارد یا در زیرمجموعه «شرایط»، نمایه (روایت امام رضا علیه السلام درباره «شرایط الحاق ولد متعه» (پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) آمده است؛ درحالی‌که فقه، اصطلاح «الحاق فرزند نکاح موقت» را پیشنهاد داده است (الحاق فرزند نکاح موقت، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه) که هیچ نمایه‌ای به همراه ندارد. این ناهماهنگی از نظر نوشتاری سبب گمراهی کاربر خواهد شد که اصطلاح انتخابی هیچ نمایه‌ای به همراه ندارد. افزون بر این، اصطلاح کنار گذاشته شده با نمایه از نظر محتوای متنی یکی هستند؛ درحالی‌که هیچ ارتباطی بین آن دو برقرار نشده است.

### ۳-۲. از اصطلاح عطفی نباید استفاده کرد

اگر دو اصطلاح از نظر مفردات (مضاف) اشتراک هیئت دارند، در صورت نیاز به

هر دوی آنها در یک نمایه نباید مضاف و اثره حذف و از مضاف‌الیه استفاده شود؛ چون در جستجو، چنین اصطلاحی (تنها مضاف‌الیه) وجود ندارد و آن هم که وجود دارد، (مضاف و مضاف‌الیه) نمایه به آن ضمیمه نشده است. مانند «حدیث درباره طینت جباران و مشرکان و کافران» (مشرکان، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه کلام اسلامی). چنان‌که ملاحظه می‌شود طینت کافران (طینت کافران، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه اخلاق اسلامی) با اینکه اصطلاح مستقل هستند، ولی در این نمایه از آنها استفاده نشده است. حداقل اشکالی که متوجه این نمایه است، این است که اطلاعات «طینت کافران» در جایگاه اصلی ذخیره نشده است که موجب سردرگمی کاربران خواهد شد. افزون بر این، ناهماهنگی هم وجود دارد نمایه «حدیث امام جعفر صادق علیه السلام درباره طینت مومنان و طینت کافران در پایگاه وجود دارد که در این نمایه از طینت کافران به صورت مستقل استفاده شده است (طینت کافران، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه اخلاق اسلامی). همچنین برای اصطلاح «اوضاع سیاسی» نمایه (اوضاع سیاسی مصر و موریتانی) پیشنهاد شده است (اوضاع سیاسی، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه عمومی). روشن است مراد از موریتانی در نمایه بالا، اوضاع سیاسی موریتانی است که با عطف چنین اصطلاحی درست شده است و در هنگام بازیابی چنین واژه‌ای وجود ندارد و اگر با واژه موریتانی بخواهیم به چنین بحثی برسیم، چون از مانعیت نمایه‌ای برخوردار نیست، رسیدن به این بحث از طریق جستجوی لفظی به مراتب آسان‌تر است. افزون بر این، در همه موارد از اصطلاحات عطفی استفاده نشده است. ناهماهنگی برای ارائه اطلاعات توجیهی ندارد.

### ۳-۳. از اصطلاح اشاره‌ای نباید استفاده کرد

در اصطلاحی که قرینه ذکر آن در عبارت نمایه‌ای وجود دارد، ولی خود اصطلاح ذکر نشده، تنها به کلمه‌ای که دلالت بر آن می‌کند، اشاره شده است، مانند اصطلاح «زبان دین» که نمایه (فرق ملاک زبان دین با زبان دیگر) به آن پیوست شده است (زبان دین، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه مسایل جدید کلامی)، ولی مراد از «زبان دیگر»

مشخص نیست. آیا مراد، زبان غیردین، زبان علم، زبان اسطوره‌ای و مانند آن است، راه تشخیصی برای آن وجود ندارد. همچنین نمایه (انواع عصمت و راه بهره‌مندی از آن به اصطلاح «عصمت» پیوست شده است (عصمت، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه اخلاق اسلامی). در این نمایه «بهره‌مندی از عصمت» اصطلاحی است که از طریق اشاره به آن پرداخته شده است. در مجموع می‌توان گفت: این روش سبب می‌شود ذخیره اطلاعات جایگاه مشخصی نداشته باشد. افزون بر این کاربرد هم با سردرگمی مواجهه خواهد شد.

۳-۴. با توجه به مجزای‌بودن اصطلاح‌نامه‌های علوم از یکدیگر لازم است هر نمایه مربوط

به یک علم زیرمجموعه اصطلاح همان علم قرار گیرد

ارتباط نمایه‌ها با اصطلاحات علوم دیگر افزون بر اینکه موجب نقص اطلاعاتی می‌شود، جستجوگران را سرگردان خواهد کرد چون محتوای یک علم در نمایه‌های آن متبلور است وقتی نمایه در اصطلاحی که مربوط به علم دیگر است ذخیره شود علم بدون نمایه از نظر محتوا ناقص می‌گردد. و علم با نمایه هم مطالبی به همراه خواهد داشت که مربوط به آن نیست. پژوهشگر مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی از این روش اشتباه در اصطلاحات گوناگون استفاده کرده است؛ مانند اصطلاح «مشترکات» که مربوط به فقه است نمایه قرآنی مانند (مشترکات قرآن و انجیل) و نمایه‌های اعتقادی مانند مشترکات ادیان توحیدی، مشترکات حیات دنیوی و حیات اخروی و مشترکات زیدیه با اسماعیلیه (جعفری) به آن پیوست شده اند (مشترکات، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه). و مانند «شرکت» که از اصطلاحات فقهی است نمایه‌های اعتقادی مانند (علت شرکت امام علی علیه السلام در شورای شش نفره، شرکت امام حسن مجتبی علیه السلام در جنگ‌های امام علی علیه السلام، شرکت امام علی علیه السلام در جنگ خلفا و احادیث اهل سنت درباره شرکت بدریان با امام علی علیه السلام در جنگ صفین، ۳۷ق) به آن ضمیمه شده است (شرکت، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه). بدیهی است واژه «مشترک» و «شرکت» در نمایه‌های استفاده‌شده با اصطلاح مورد نظر در فقه تفاوت

معنایی دارند. این اشتباه پرتکرار در نمایه‌سازی پژوهش‌کننده وجود دارد که اصلاح آنها کار آسانی نخواهد بود.

### ۳-۵. وحدت موضوع ملاک ترکیب در نمایه‌ها

اگر در نمایه برای نشان‌دادن یک مفهوم نیاز به ترکیب شد، ملاک ترکیب باید یک موضوع باشد نه بیشتر - مانند «نقد و بررسی دیدگاه فلاسفه غربی درباره زبان دین» که موضوع در نمایه گفته شده «زبان دین» است و با واژه فلاسفه غربی ترکیب شده و یک نمایه از آن دو ساخته شده است - چون: ۱. انباشته شدن نمایه موضوعات متعدد در یک اصطلاح (اصطلاح مورد جستجو) هیچ فایده‌ای ندارد. ۲. در صورت جستجوی یک اصطلاح از مانعیت نمایه‌ای غیرمرتبط برخوردار نیست. ۳. حد نهایی ترکیب موضوعات مشخص نیست. اگر ارتباط موضوعات، حد نهایی است، در آن صورت اگر ده‌ها موضوع با هم مرتبط باشند، آیا باید در یک نمایه جمع شوند؟ از این روی نمایه «تعریف جامعه و دیدگاه لیبرالیسم درباره اصالت فرد و عدم خاستگاه اجتماعی معرفت‌شناختی و دیدگاه درباره اجتماعی بودن انسان و اصالت جامعه و نسبت افراد با جامعه و نقد به لیبرالیسم دینی و پیامدهای افراطی آن» زیرمجموعه اصطلاح «اجتماعی» صحیح نیست؛ چون در این متن چهار نمایه قابل اخذ است:

الف) تقدم فردگرایی بر اصالت اجتماع براساس دیدگاه لیبرالیسم (فردگرایی در اصطلاح‌نامه مترادف اصالت فرد است؛ از این روی از این واژه استفاده شد)؛

ب) تقدم اصالت اجتماع بر فردگرایی براساس دیدگاه جامعه‌گرایان؛

ج) آثار فردگرایی از جهت معرفت‌شناختی؛

د) پیامدهای فردگرایی از جهت معرفت‌شناختی.

به نظر می‌رسد چهار موضوع تقدم فردگرایی، تقدم اصالت اجتماع، آثار فردگرایی و پیامدهای فردگرایی در یک نمایه جمع شده‌اند که هم از جهت بازیابی، هم از جهت هماهنگ‌بودن با اصطلاح‌نامه و هم از جهت رسابودن نمایه نواقص حداکثری دارد.

### ۳-۶. از اصطلاحات مشترک استفاده نشود

اصطلاح مشترک اصطلاحی است که معنای اصطلاحی ندارد، بلکه معنای لغوی آن مراد است یا دست کم می‌توان گفت تاکنون در هیچ کدام از اصطلاح‌نامه‌ها به‌عنوان اصطلاح پذیرفته نشده است؛ مانند اصطلاح «افول» که نمایه‌های افول انسانیت، علت افول حوزه علمیه نجف و مصادیق افول ارزش‌های سنتی و جایگزینی ارزش‌های مدرن در نتایج پژوهش‌ها درباره طلاق (افول، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاحات چک‌لیستی) به آن پیوست شده درست نیست؛ چون الف) چه معنا دارد که نمایه‌های ده‌ها علم زیرمجموعه اصطلاحی قرار گیرند که هیچ ارتباطی با آن علوم ندارد؛ چه اینکه اگر ارتباط داشت، به‌عنوان اصطلاح آن علم تلقی می‌شد و هیچ‌کسی هم از طریق این اصطلاح به جستجوی این نمایه‌ها نمی‌پردازد. بر فرض هم اگر از طریق این اصطلاح بخواهد جستجو کند، چون در اصطلاح‌نامه مورد نظر وجود ندارد، چیزی به نمایش در نمی‌آید. ب) در صورت نیاز احتمالی جستجوگر به این اصطلاح، بهتر است به کوچک‌ترین مناسبتی این واژه جزو علمی به شمار آید که نمایه با آن علم ارتباط دارد، اگرچه در نهایت این اصطلاح در چندین علم جایگاه پیدا کند و در مجموع از انباشته شدن هزاران نمایه‌ای که هیچ فایده‌ای بر آنها مترتب نیست و در هیچ علمی کاربرد به‌عنوان یک اصطلاح از آن استفاده نمی‌کند، جلوگیری می‌کند.

حتی اگر اصطلاحی با هیئت مشترک مانند واژه «روح» به‌عنوان اصطلاح جایگاه دارد، باید نمایه‌های مربوط به روح از هر دانشی زیرمجموعه اصطلاح همان دانش قرار گیرد، به خلاف آنچه هم‌اکنون در نمایه‌های پژوهش‌کده وجود دارد که نمایه‌های مربوط به روح، بدون لحاظ دانش مربوطه به صورت پراکنده زیرمجموعه اصطلاح روح قرار گرفته‌اند؛ مانند «روح» که اصطلاح فقهی شمرده شده، نمایه‌های (معانی روح و نقش روح در بدن) به آن ضمیمه شده است (روح، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه فقه). از روح یا نفس در اصطلاح‌نامه‌های دیگر نیز از نمایه‌های غیرمرتبط استفاده شده است. همچنین مانند «کسب» که یک اصطلاح فقهی است نمایه‌های اخلاقی مانند (کسب درجات معنوی با تلاوت آیات قرآن در حدیث حضرت محمد ﷺ) و نمایه‌های اعتقادی مانند (شباهت متکلمان با مورخان در کسب قواعد کلی از

حوادث تاریخی و دینی و تجربه وحیانی توسط متکلم) به آن پیوست شده است و این صحیح نیست؛ چون این گونه ذخیره کردن افزون بر اینکه اطلاعات را از دانش مربوطه جدا می‌کند، سبب سردرگمی جستجوگران هم خواهد شد.

### ۷-۳. براساس دانش، نمایه‌ها ذخیره شوند نه براساس کتاب

توضیح آن این است که هر کتاب علمی مربوط به یک دانش خاص مباحث دانش‌های دیگر را هم به مناسبت‌های گوناگون ذکر می‌کند. توجه به این نکته برای نمایه‌ساز لازم است که این گونه بحث‌ها باید در علم مربوط به آن بحث ذخیره شوند نه دانش مربوط به کتاب؛ چون با این کار دو هدف نمایه‌سازی که جامعیت و مانعیت است، محقق می‌شود. مانند نمایه (دیدگاه فلاسفه اسلامی درباره روح و نفس و مرگ) که به «روح» با دامنه: اخلاق اسلامی مرتبط شده (روح، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه اخلاق اسلامی) و مانند نفس که از اصطلاحات مسائل جدید کلامی به حساب آمده؛ نمایه‌های (نفس در سخن امیرالمؤمنین علیه السلام، اسراف در نفس به سبب خطور نفس برای ارتکاب گناه) به آن‌ها ضمیمه شده است (نفس، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی، اصطلاح‌نامه مسایل جدید کلامی)، گرچه کتاب‌ها با اصطلاح هماهنگ هستند ولی نمایه‌ها با اصطلاح همخوانی ندارند. این ناهماهنگی افزون بر نقص اطلاعاتی در محتویات علوم مربوطه، سبب گمراهی کاربران هم خواهد شد.

### ۸-۳. ذکر نام مؤلف در نمایه‌ها تا دسترسی به دیدگاه اندیشمندان آسان گردد

دیدگاه اندیشمندان برای کاربران مهم است و چون حجم منابع و مؤلفان زیاد است و خیلی از کاربران از رابطه یک کتاب با نویسنده آن خبر ندارند، تنها راه جستجو برای دیدگاه دانشمندان این است که در هر نمایه‌ای که مربوط به یک دانشمند است، اسم این شخص در نمایه ذکر شود، اگرچه کتاب و متن از خود او باشد، تا نقصی در اطلاع‌رسانی به وجود نیاید، مگر اینکه در نمایه‌ها جستجویی ترتیب داده شود که با جستجوی نام مؤلف، کتاب و نمایه‌های مورد نظر قابل بازیابی باشند.



## نتیجه‌گیری

جامعیت یعنی برطرف کردن مجموع نیازمندی‌ها که در مباحث مربوط به محتوای اطلاعات علوم اسلامی تنها از طریق نمایه‌سازی ممکن خواهد شد؛ چه اینکه جامعیت در خواستن، جامعیت در استخراج، جامعیت در ارائه و در نهایت ایجاد سرعت و سهولت در بازیابی اطلاعات براساس توصیفگرها و سازماندهی اطلاعات به قصد بازیابی سریع و آسان مدارک از امتیازات نمایه‌سازی در قبال جستجوی لفظی برای بازیابی است. این نوشتار برای تحقق اهداف نمایه‌سازی شرایطی را برای روش نمایه‌سازی منابع علوم اسلامی بیان کرده است:

۱. پیروی کامل از اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی، چه در انتخاب اصل موضوع و چه در کیفیت نگارش؛

۲. در صورت نیاز به ترکیب اصطلاحات برای نمایه‌سازی، ملاک ترکیب، وحدت موضوع باشد نه چیز دیگر؛

۳. ذکر نام مؤلف در نمایه‌ها تا دسترسی به دیدگاه اندیشمندان آسان گردد؛

۴. استفاده از اصطلاح کامل؛

۵. استفاده نکردن از اصطلاحات اشاره‌ای؛

۶. استفاده نکردن از اصطلاحات عطفی؛

۷. ذخیره‌سازی نمایه‌ها براساس دانش، نه براساس کتاب؛

۸. استفاده نکردن از اصطلاحات مشترک؛

۹. قرارگرفتن نمایه مربوط به یک علم در ذیل اصطلاح همان علم.

روش نمایه‌سازی پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی اشکالات اساسی دارد که عبارت‌اند از: ۱. استفاده از اصطلاحات تجزیه‌ای؛ ۲. استفاده از اصطلاحات عطفی؛ ۳. استفاده از اصطلاحات اشاره‌ای؛ ۴. عدم ذکر نام مؤلف در نمایه‌ها؛ ۵. ذخیره نمایه‌ها براساس کتاب؛ ۵. استفاده از اصطلاحات مشترک برای ذخیره؛ ۶. ذخیره نمایه‌ها در اصطلاحات علوم غیرمرتبط؛ ۷. پیروی نکردن کامل از اصطلاح‌نامه‌ها.

## فهرست منابع

۱. آخوند خراسانی، محمد کاظم. (۱۴۱۵ق). کفایة الاصول. قم: مؤسسه النشر الاسلامی.
۲. اصطلاح «اجتماعی». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj63lkqy6b9wo>
۳. اصطلاح «اسلامی». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/voymwzyrgnk6gkjp>
۴. اصطلاح «افول». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj6340rrzb9wo>
۵. اصطلاح «الحاق فرزند نکاح موقت». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/540olengo7vz3akr>
۶. اصطلاح «اوضاع سیاسی». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/jd5ozqvqjlk630ar>
۷. اصطلاح «آینده». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/d04mo6j5oadzpyr8>
۸. اصطلاح «بیع». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8mxy06p814yzlvrw>
۹. اصطلاح «چوب». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/5w9x064m50k6yldj>
۱۰. اصطلاح «روح». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8jd5ozq9xb0e30ar>
۱۱. اصطلاح «روح». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:  
<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj63j3qyzb9wo>

۱۲. اصطلاح «شرایط خلع». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته

از: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/o89wn68y7myed0rk>

۱۳. اصطلاح «شرایط». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/5w9x064dork6yldj>

۱۴. اصطلاح «شرکت». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8dkb0e59mdm6moj5>

۱۵. اصطلاح «طینت کافران». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته

از: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/qb5alza7nprzgm>

۱۶. اصطلاح «کسب». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/mo5d7egdjpewwxak>

۱۷. اصطلاح «مشترک». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/mnd5jzx08apzqowp>

۱۸. اصطلاح «مشترکات». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/540olen539be3akr>

۱۹. اصطلاح «مشرکان». در: پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی (قسمت نمایه) برگرفته از

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8mxy06p4qkd6lvrw>

۲۰. رحمانی، محمد؛ حسن زاده، حسین؛ رحیمی، علی؛ سیدی، سیدحسین؛ متقی نژاد، مرتضی و

احمدی، قربان محمد. (۱۳۸۱). اصطلاح‌نامه منطق. قم: مؤسسه بوستان کتاب.

۲۱. سن ویل، دومینیک. (۱۳۵۶). راهنمای نمایه‌سازی مدارک و گسترش اصطلاح‌نامه توسعه

فرهنگی در کشورهای آسیا (مترجم: عبدالحسین آذرنگ). تهران: مرکز اسناد فرهنگی

آسیا.

۲۲. عصمت، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی برگرفته از:

<https://thesaurus.isca.ac.ir/term/pamlb6ovy9mzonyd>

۲۳. علامه حلی، حسن بن یوسف. (۱۴۱۳ق). مختلف الشیعة فی أحكام الشریعة (محقق: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی)، ناشر: جماعة المدرسین فی الحوزة العلمية بقم، مؤسسة النشر الإسلامی.
۲۴. کلیوند، دونالدبی و کلیوند، آنادی. (۱۳۸۵). درآمدی بر نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی (مترجم: سیدمهدی حسینی). تهران: نشر چاپار.
۲۵. نوروزی، علیرضا و ولایتی، خالد. (۱۳۸۹). نمایه‌سازی موضوعی، نمایه‌سازی مفهومی (چاپ اول). تهران: چاپار.
۲۶. نوروزی، علیرضا. (۱۳۸۹). نمایه‌سازی کتاب (ویرایش دوم، چاپ دوم). تهران: چاپار.
۲۷. نووی، یحیی بن شرف. (بی‌تا). المجموع شرح المذهب. بیروت: دارالفکر.
۲۸. ویسمان، هرمان. (۱۳۷۳). سیستم‌ها، خدمات و مراکز اطلاع‌رسانی (مترجم: جعفر مهرداد). شیراز: نوید شیراز.

## References

1. Akhund Khorasani, M. K. (1415 AH). *Kefayah al-Osul*. Qom: Islamic Publishing Foundation. [In Arabic].
2. Allamah al-Hilli. (1413 AH). *Mukhtalaf al-Shi'a fi ahkam al-shari'a*. Qom: Society of Seminary Teachers of Qom. [In Arabic].
3. Cleveland, D., & Cleveland, A. D. (1385 AP). *Introduction to indexing and abstracting* (S. M. Hussein, Trans.). Tehran: Chapar. [In Persian].
4. Nawawi, Y. (n.d.). *al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab*. Beirut: Dar al-Fikr. [In Arabic].
5. Nowruzi, A. (1389 AP). *Book Indexing* (2nd ed.). Tehran: Chapar. [In Persian].
6. Nowruzi, A., & Velayati, Kh. (1389 AP). *Thematic indexing, conceptual indexing*. Tehran: Chapar. [In Persian].
7. Rahmani, M., Hassanzadeh, H., Rahimi, A., Seyyedi, S. H., Motaqi Nejad, M., & Ahmadi, Q. M. (1381 AP). *Thesaurus of logic*. Qom: Bustaneketab. [In Persian].
8. Saintuille, D. (1356 AP). *Guidelines for indexing cultural documents and developing a thesaurus on cultural development in Asian countries* (A. H. Azarang, Trans.). Tehran: Asia Cultural Documentation Center. [In Persian].
9. Wisman, H. M. (1373 AP). *Information systems, services and centers* (J. Mehrdad, Trans.). Shiraz: Navid Shiraz. [In Persian].
10. Social. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj63lkqy6b9wo>.
11. Islamic. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/voymwzyrgnk6gkjp>.
12. Fall. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj6340rrzb9wo>
13. Accession son of temporary marriage. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/540olengo7vz3akr>
14. Plitical Situation. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/jd5ozqvjlk630ar>
15. Future. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/d04mo6j5oadzpyr8>
16. Sale. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8mxy06p8l4yylvrw>.
17. Wood. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/5w9x064m50k6yldj>

18. Soul. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8jd5ozq9xb0e30ar>
19. Soul. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/7q5aj63j3qyzb9wo>
20. Terms of dismissal. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/o89wn68y7myed0rk>
21. Conditions. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/5w9x064dork6yldj>.
22. Company. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8dkb0e59mdm6moj5>
23. The essence of the unbelievers. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/qb5alza7nprzgkm>
24. Acquisition. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/mo5d7egdjpewwxak>
25. Common. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/mnd5jzx08apzqowp>
26. Subscriptions. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/540olen539be3akr>
27. The polytheists. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/8mxy06p4qkd6lvrw>
28. Infallibility. Retrieved from: <https://thesaurus.isca.ac.ir/term/pamlb6ovy9mzonyd>